

Список використаних джерел

1. В Днепропетровске жители 15 из 64 округов не будут представлены своими депутатами в горсовете // Сегодня. 29 Октября 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.segodnya.ua/politics/pnews/v-dnepropetrovske-zhiteli-15-iz-64-okrugov-ne-budut-predstavleny-svoimi-deputatami-v-gorsovete-662661.html>
2. Грофман Б. Избирательные системы и искусство конституционной инженерии: обзор основных открытий / Бернард Грофман, Эндрю Рейнольдс // Ойкумена. Альманах сравнительных исследований политических институтов, социально-экономических систем и цивилизаций. – Харьков: Константа, 2005. – Вып.3. – С.29–70.
3. Ключковский Ю. Б. Выборчі системи та українське виборче законодавство: Монографія. – К.: Час Друку, 2011. – 132 с.
4. Кобржицький В. В. Мажоритарна і пропорційна виборчі системи: переваги та недоліки // Освіта регіону. Політологія. Психологія. Комунікації. – 2009. – №2. С.58–62.
5. Крикльвіць І. Открытые списки: не все так просто [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://politiko.ua/blogpost826>
6. Лендьял М. О. Система виборів до місцевих органів влади у країнах центральної та східної Європи: досвід для України. Аналітична записка / Регіональний філіал Національного інституту стратегічних досліджень в м. Ужгород [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/905>
7. Місцеві вибори в Україні 2015 рік. Дніпропетровська міська рада [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.cvk.gov.ua/pls/vm2015/PVM057?PID112=30&PID102=4364&PF7691=4364&PT001F01=100&rej=0&pt00_t001f01=100.
8. Писарев О. «Відкриті списки: переваги та недоліки майбутнього реформування виборчої системи» // Закон і Бізнес. №26 (1220) 27.06–03.07.2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zib.com.ua/ua/117185-vidkriti-spiski-perevagi-ta-ndoliki-maybutnogo-reformuvanny.html>
9. Пропорційна система і відкриті списки: до чого призведе виборча реформа [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.opora.ua.org/novyny/7468-proporcijna-sistema-i-vidkriti-spysky-do-chogo-pryzvede-vyborcha-reforma>
10. Романюк А. Оцінка переваг і проблем пропорційної виборчої системи на прикладі країн Західної Європи та у світлі парламентських виборів в Україні у 2006 р. // Выборы та демократія. – 2006. – №3 (9). – С.4–10.
11. Токвиль А. Демократія в Америці. – М.: Прогресс, 1992.
12. Lazarsfeld P., Berelson B., Gaudet H. The People's Choice. – N–Y., 1944.
13. Lijphart A. Electoral Systems and Party Systems: A Study Twenty–Seven Democracies, 1945–1990. – New York: Oxford University Press, 1994.

References

1. V Dnepropetrovske zhiteli 15 iz 64 okrugov ne budut predstavleny svoimi deputatami v gorsovete // Segodnja. 29 Oktjabrja 2015 [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.segodnya.ua/politics/pnews/v-dnepropetrovske-zhiteli-15-iz-64-okrugov-ne-budut-predstavleny-svoimi-deputatami-v-gorsovete-662661.html>
2. Grofman B. Izbiratel'nye sistemy i iskusstvo konstitucionnoj inzhenerii: obzor osnovnyh otkrytij / Bernard Grofman, Jendru Rejnol'ds // Ojkumena. Al'manah sravnitel'nyh issledovanij politicheskikh institutov, social'no-jekonomicheskikh sistem i civilizacij. – Har'kov: Konstanta, 2005. – Vyp.3. – S.29–70.
3. Ključkovsk'kyj Ju. B. Vyborchi sistemy ta ukrai'ns'ke vyborche zakonodavstvo: Monografija. – K.: Chas Druku, 2011. – 132 s.
4. Kobrzhyč'kyj V. V. Mazhorytarna i proporcijna vyborchi sistemy: perevagy ta nedoliki // Osvita regionu. Politologija. Psihologija. Komunikačii'. – 2009. – №2. S.58–62.
5. Kryklyvec' I. Otkrytye spiski: ne vse tak prosto [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://politiko.ua/blogpost826>
6. Lend'el M. O. Sistema vyboriv do miscevyh organiv vlady u kraï'nah central'noi' ta shidnoi' Jevropy: dosvid dlja Ukraï'ny. Analitychna zapyska / Regional'nyj filial Nacional'nogo instytutu stratežichnyh doslidzhen' v m. Uzhgorod [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.niss.gov.ua/articles/905>
7. Miscevi vybory v Ukraï'ni 2015 rik. Dnipropetrovs'ka mis'ka rada [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: http://www.cvk.gov.ua/pls/vm2015/PVM057?PID112=30&PID102=4364&PF7691=4364&PT001F01=100&rej=0&pt00_t001f01=100.
8. Pysarev O. «Vidkriti spysky: perevagy ta nedoliki majbutn'ogo reformuvannja vyborchoi' systemy» // Zakon i Biznes. №26 (1220) 27.06–03.07.2015 [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://zib.com.ua/ua/117185-vidkriti-spiski-perevagi-ta-ndoliki-maybutnogo-reformuvanny.html>

27.06–03.07.2015 [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://zib.com.ua/ua/117185-vidkriti-spiski-perevagi-ta-ndoliki-maybutnogo-reformuvanny.html>

9. Proporcijna sistema i vidkriti spysky: do chogo pryzvede vyborcha reforma [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <https://www.opora.ua.org/novyny/7468-proporcijna-sistema-i-vidkriti-spysky-do-chogo-pryzvede-vyborcha-reforma>

10. Romanjuk A. Ocinka perevag i problem proporcijnoi' vyborchoi' systemy na prykladi kraï'n Zahidnoi' Jevropy ta u svitli parlaments'kyh vyboriv v Ukraï'ni u 2006 r. // Vybory ta demokratija. – 2006. – №3 (9). – S.4–10.

11. Tokvil' A. Demokratija v Amerike. – M.: Progress, 1992.

12. Lazarsfeld P., Berelson B., Gaudet H. The People's Choice. – N–Y., 1944.

13. Lijphart A. Electoral Systems and Party Systems: A Study Twenty–Seven Democracies, 1945–1990. – New York: Oxford University Press, 1994.

Klyachin A. K., candidate of political sciences, associate professor of the department of Political Science, Oles Gonchar Dnepropetrovsk National University (Ukraine, Dnepro), professor.28@ukr.net

Changing the political configuration of local councils as a result of the introduction of a new electoral system (by the example of the Dnepropetrovsk City Council)

The example of City Council investigates features implementing various electoral systems at local elections in the context reflected in the results of the vote (in the configuration of the city council) party-ideological and personal interests and territorial voters. Features tracked changes in the configuration of the city council and the degree of influence on this policy and specifically local factors Depending on the use of different electoral systems. The results of implementation of the proportional electoral system with open lists in the context of the political configuration of the City Council after the elections 2015.

Keywords: electoral system, proportional electoral system with open lists; Dnipropetrovsk city council; party-ideological and personal interests and territorial voters; intraparty competition, a majority in the council.

* * *

УДК 321:342.511

Войчук А. Ю., аспірантка кафедри політичних наук, Київський національний університет ім. Тараса Шевченка (Україна, Київ), alinavoychuk@ukr.net

ВИНИКНЕННЯ ТА РОЗВИТОК ІНСТИТУТУ ПРЕЗИДЕНТСТВА

Інститут президентства розглядається як невід'ємний елемент політичних систем більшості держав світу. Розглянуто причини, які зумовили виникнення, а згодом і поширення інституту президентства у світі. Виокремлено етапи становлення та розвитку інституту президентства. Проаналізовано становлення інституту президентства як у зарубіжних державах, так і в Україні.

Ключові слова: президент, інститут президента, інститут президентства.

Розвиток сучасного демократичного суспільства багато у чому завдячує своїй появі інституту президентства. Нині конституції більшості країн світу главою держави визначають президента. Інститут президентства після його заснування у США почав поширюватися в усьому світі. Зокрема, інститут президентства США було запозичено іншими державами Європи, Азії, Африки, Північної та Південної Америки. Останні суттєво відрізняються між собою. Якщо у Європі і Північній Америці існує сильна президентська влада, яка врівноважена парламентом і судами, то на інших континентах це зовсім не обов'язково. Так, у Латинській Америці глава держави нерідко домінує на політичній арені. А у країнах Азії та Африки влада президента тяжіє до авторитаризму, який часто набуває відвертого тоталітаризму. Тому є потреба з позицій наукової

об'єктивності з'ясувати історію становлення та розвитку інституту президентства як у світовому вимірі, так і в Україні.

Серед численних досліджень і публікацій, у яких висвітлюється питання виникнення та розвитку інституту президентства, особливої уваги заслуговують праці таких зарубіжних та вітчизняних дослідників: Д. Белова, О. Волощук, Д. Горовіца, М. Дмитренка, М. Зелінської, М. Кармазіної, І. Костицької, Х. Дж. Лінца, Г. О'Доннелла, Л. Окунькова, С. Паречиної, Н. Плахотнюк, В. Сухоноса, О. Чернишевич тощо.

Метою статті є аналіз становлення та розвитку інституту президентства як у зарубіжних державах, так і в Україні.

Інститут президентства виник у кінці XVIII століття, саме у цей час почали з'являтися перші республіки. Процес його становлення в значній мірі залежав від специфіки соціально-економічного, політичного, культурного та правового розвитку кожної конкретної країни.

Водночас, попри такі відмінності, утвердженню інституту президентства сприяли і деякі спільні закономірності суспільно-правової еволюції. Це, зокрема, необхідність представництва держави як усередині, так і на міжнародній арені, потреби в посиленні виконавчої влади.

Світова практика демонструє такі етапи становлення та розвитку інституту президентства:

– перший етап був безпосередньо пов'язаний із виникненням інституту президентства в окремих країнах та його поступовим поширенням у зв'язку з перетворенням монархій на республіки. Фактично цей період охопив XIX – початок XX століття;

– другий етап розвитку інституту президентства охоплює початок та середину XX століття, коли на зміну парламентарним та президентським республікам прийшов «раціоналізований президентіалізм», який передбачав перехідні, змішані форми інституту президентства для підвищення ефективності роботи президента в умовах різних політичних систем. Поряд з одноособовим президентом у практику державно-політичного розвитку (особливо в країнах так званої соціалістичної орієнтації) стали впроваджуватися колегіальні органи, які виконували функції глави держави. Це був період зростання ваги та значення президентської влади в різних країнах;

– третій етап розвитку інституту президентства охоплює період кінця XX – початку XXI століття, коли колегіальна президентська влада заміщується одноособовою, дедалі зменшується кількість жорстких президентських режимів, утверджуються цивілізовані збалансовані форми взаємодії парламентів і президентів у рамках механізму поділу влади. Водночас, посилюється різноманітність реально існуючих моделей інституту президентства, особливо тих, які виникли на ґрунті «раціоналізованого президентіалізму». Поступово вдосконалюється структура відносин між парламентами і президентами в різних державах. Розвиток інституту президентства збагачується досвідом постсоціалістичних країн, які почали створювати нові державні інституції, прагнучи врахувати досвід інших країн, у тому числі й функціонування інституту президентства [2, с. 6–7].

Інститут президентства у сучасному його розумінні вперше був оформлений Конституцією США 1787 року.

Саме у США з'явився інститут президентства як державно-правовий інститут та посада президента, яка об'єднала в одній особі главу держави і главу уряду. На відміну від інших тогочасних держав, де виконавча влада усюди мала монархічний, спадкоємний характер, у США главу держави стали обирати у ході загальних виборів. Зазначимо, що на початковому етапі американської державності не тільки законодавча, але й виконавча влади були зосереджені в одному урядовому органі – Континентальному конгресі [7, с. 112].

Створений Конституцією США 1787 року інститут президента як юридична форма глави держави цілком слушно вважається першою спробою створення нової форми організації державної влади у Новій історії. До цього історія не знала такого рішучого і радикального перевороту у поглядах на організацію державної влади. Стосовно цього Т. Пейн ще у 1792 році зазначав: «Незалежність Америки, що розглядалася тільки як відокремлення від Англії, була би справою невеликого значення, якщо б вона не супроводжувалася революцією в принципах і практиці управління» [3, с. 7].

Питання про найбільш доцільну форму організації державної влади було одним із найбільш гострих у період американської революції 1775–1783 років і в перші післяреволюційні роки. За таких умов порятунком держави зайнявся Конституційний конвент у Філадельфії. У травні 1787 року 55 його делегатів, які представляли 12 штатів, розпочали розробку нової конституції. Більшість делегатів виступали за створення сильної централізованої держави. Це пов'язувалося насамперед із сильною виконавчою владою. У руслі посилення виконавчої влади на конвенті розглядалося питання про її структуру. В основу політичної організації федерації було покладено принцип розподілу влад. Наслідком тривалих дискусій, спорів і компромісів стало створення особливого механізму «стримувань і противаг», який доповнив принцип розподілу влад. За Конституцією законодавча влада була доручена двопалатному Конгресу, виконавча – Президенту, судова – Верховному і федеральним судам нижчого рівня. Усі три гілки влади формувалися різним способом. Палата представників обиралася безпосередньо населенням; Сенат – легіслатурами штатів (до 1913 року); Президент обирався колегією виборників; Верховний і федеральні суди нижчого рівня – Президентом і Сенатом спільно. Різними були строки їх повноважень: конгресмени обиралися на два, сенатори – на шість, Президент – на чотири роки. Судді перебували на посаді довічно. За логікою Конституції подібний порядок формування покликаний був закріпити незалежне становище кожної з трьох гілок влади, утвердити за ними у певних і чітко окреслених межах відповідну функціональну компетенцію. Справа в тому, що унікальність інституту президентства у США полягає саме в тому, що ця система стримувань і противаг врівноважує владу за рахунок її поділу [3, с. 23–24].

Отже, батьки-засновники молодої американської держави і на теоретичному, і на практичному рівнях зробили історичний вибір між монархією і республікою. Пошуки формування найбільш прийнятної форми виконавчої влади ґрунтувалися на республіканізмі, що передбачав виборність усіх посадових осіб. Був

зроблений висновок про те, що виконавча влада повинна бути єдиною, тобто зосереджена в руках однієї, а не декількох посадових осіб, і у зв'язку з цим утвердився принцип єдиноначальності. Глава виконавчої влади в країні став іменуватися, відповідно до Конституції, Президентом Сполучених Штатів Америки. Таку назву глави держави пов'язано не тільки з тим, що президент асоціювався з республіканською формою правління, але й з тим, що в низці американських штатів на той час глави виконавчої влади іменувалися президентами, а не губернаторами [1, с. 35]. Посада президента, що об'єднувала в одній особі главу держави і главу уряду, була закріплена на конституційному рівні. Із набуттям чинності Конституції США у 1789 році Президентом країни було обрано Дж. Вашингтона.

Першими після США почали встановлювати президентсько-республіканську форму правління країни Латинської Америки. Вже в першій половині XIX століття у багатьох південноамериканських країнах було засновано посаду президента. Не дивлячись на значну схожість з формою правління в США, президентські республіки в Латинській Америці вже на ранній стадії розвитку представляли собою особливий різновид, який характеризувався наявністю таких специфічних рис, як висока ступінь централізації державного апарату, гіпертрофований розвиток інституту надзвичайного або особливого стану, велика роль армії в політичному житті суспільства, переважання насильницьких методів досягнення влади. Однією з основних відмінних рис є значна концентрація влади в руках президента, а також абсолютизація ролі виконавчої влади [8, с. 42].

У Європі тривалий час еталоном державного устрою залишалася Великобританія. Під її впливом у ряді європейських країн утвердилася парламентарна форма правління, за якої монарх залишався главою держави, а виконавча влада здійснювалася прем'єр-міністром і його кабінетом міністрів. Уряд був відповідальний перед парламентом. Першими президентами – глави держав у Європі – стали 1848 року дві особи: Луї Наполеон Бонапарт у Франції та Й. Фурер у Швейцарії. Незважаючи на одночасність введення, статус і повноваження президентів в силу особливостей історичного розвитку цих країн були різними.

Вищим органом виконавчої влади в Швейцарії була Федеральна Рада, яка складалася з 7 міністрів (радників). Вони обиралися на спільному засіданні обох палат Федеральних зборів на три роки. Ця Рада була схожою на колегію адміністраторів, під час якої на одному із засідань обирався Президент Швейцарської Конфедерації строком на один рік. Він мав змогу переобиратися необмежену кількість разів, але з обов'язковою річною перервою. Президент наділявся такими ж повноваженнями, як і члени Федеральної Ради. Відповідно до цього, у Швейцарії не було носія виконавчої влади, що стоїть окремо від міністрів, що дозволило б говорити про існування там колективного президента [4, с. 36].

У Франції посада президента була введена Конституцією 1848 року. Причиною заснування поста президента стала вимога створення єдиної законодавчої палати, яка мала передати частину повноважень главі виконавчої влади, тобто президенту. Він наділявся значними повноваженнями, зокрема володів правом

законодавчої ініціативи, призначав міністрів, чиновників, офіцерів тощо. Інші держави Європи до кінця XIX століття залишилися монархіями [5, с. 6–7].

У XX столітті відбулися досить значні зміни та потрясіння. Революції, світові війни, розпад колоніальних імперій були чинниками утворення нових незалежних держав. Далеко не всі вони стали президентськими республіками, але в більшості з них була заснована посада президента. Так, у Європі після закінчення Першої світової війни були запроваджені президентські посади в Австрії, Веймарській республіці, Чехословаччині, Польщі, Естонії, Литві, Латвії, Туреччині.

У 30–40-ві роки XX століття інститут президентства став поширюватися і в Азії. Так, першим президентом став 1911 року Сунь Ятсен у Китаї, а потім – 1923 року – Мустафа Кемаль, прозваний Ататюрком, у Туреччині.

Після Другої світової війни до числа держав, у яких була заснована посада президента, ввійшли Італія, Греція, Португалія, Мальта (Європа); Південна Корея, Південний В'єтнам, Тайвань, Індія, Пакистан, Бангладеш, Іран, Ірак, Афганістан (Азія).

Однак, найбільшого поширення посада президента набула на Африканському континенті. Цей процес почався з кінця 50-х – початку 60-х років, і сьогодні майже на чолі всіх африканських держав стоять президенти. Після отримання незалежності більшість колоній пішли шляхом наслідування форми правління колишніх метрополій. Це пояснюється перш за все тим, що система державного устрою метрополії була єдино відомою для політичних лідерів цих країн. Найбільшого поширення на Африканському континенті отримала французька модель. Однак на практиці були запозичені тільки її зовнішні елементи [4, с. 43].

З кінця 80-х років інститут президентства почав поширюватися в колишніх республіках СРСР. До цього функції глави держави в СРСР до 1990 року, а в Україні і до 1991 року поклалися на Президію Верховної Ради, яка була постійно діючим органом і функціонувала не лише під час сесій Верховної Ради, а й між ними. А 15 березня 1990 року третім позачерговим З'їздом народних депутатів СРСР був введений пост Президента СРСР. Реакцією на запровадження посади президента стало введення аналогічного інституту в різних республіках колишнього Радянського Союзу ще до розпаду СРСР. Майже у всіх колишніх республіках СРСР (за винятком Боснії і Герцеговини) було засновано посаду президента.

Окрім цього, запровадження поста Президента СРСР стало одним з основних прецедентів введення посади Президента Української РСР. Посаду президента було введено в липні 1991 року як один з елементів реалізації принципу поділу влади, зафіксований вперше в законодавстві України (тоді Української РСР) у Декларації про державний суверенітет Української РСР від 16 липня 1990 року. Крім того, на утвердження у 1991 році в Українській РСР поста президента вплинули тогочасні події в СРСР: відокремлення союзних республік від єдиного центру та втрата Комуністичною партією керівної та спрямовуючої ролі в суспільстві. Все це призвело до необхідності створення в Україні посади президента.

Отже, інститут президентства є невід'ємним елементом політичних систем більшості держав світу. Близько 150 держав мають у державному механізмі пост президента [6, с. 431]. Його становлення та розвиток в значній мірі визначаються формою правління, усталеними політико-правовими традиціями, політичною кон'юнктурою, розкладом соціальних сил в державі, менталітетом народу, соціально-економічними і духовними факторами. При цьому кожна країна, як суверенна держава, самостійно визначає, яку роль повинен відігравати президент у державному механізмі і політичній системі країни.

Список використаних джерел

1. Волошук О. Т. Інститут Президента в системі органів державної влади: історико-теоретичний аспект. Монографія / О. Т. Волошук. – Чернівці: Золоті литаври, 2012. – 112 с.
2. Костицька І. О. Інститут президентства в Україні: становлення і функціонування. Теоретико-правовий аналіз / І. О. Костицька. – К.: Інститут законодавчих передбачень і правової експертизи, 2003. – 496 с.
3. Лафитский В. И. Конституционный строй США / В. Лафитский. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Статут, 2011. – 350 с.
4. Паречина С. Г. Інститут президентства: історія і сучасність / Под общ. ред. Е. В. Матусевича. – Мн.: ИСПИ, 2003. – 163 с.
5. Сахаров Н. А. Інститут президентства в современном мире / Н. А. Сахаров. – М.: Юридическая литература, 1994. – 176 с.
6. Совгиря О. В. Конституційне право України: навч. посібник / О. В. Совгиря, Н. Г. Шукліна. – К.: Юрінком Інтер, 2007. – 632 с.
7. Черниловский З. М. Інститут президентури в свете исторического опыта / З. М. Черниловский // Советское государство и право. – 1991. – №6. – С.110–116.
8. Чиркин В. Е. Формы государства в буржуазных странах Латинской Америки / В. Е. Чиркин, А. А. Тихонов, С. В. Рябов. – М.: Наука, 1982. – 193 с.

References

1. Voloshchuk O. T. Instytut Prezydenta v systemi orhaniv derzhavnoi vlady: istoryko-teoretychnyi aspekt. Monohrafiia / O. T. Voloshchuk. – Chernivtsi: Zoloti lytavry, 2012. – 112 s.
2. Kostytska I. O. Instytut prezydentstva v Ukraini: stanovlennia i funktsionuvannia. Teoretyko-pravovyi analiz / I. O. Kostytska. – K.: Instytut zakonodavchykh peredbachen i pravovoi ekspertyzy, 2003. – 496 s.
3. Lafitskij V. I. Konstitucionnyj stroj SShA / V. Lafitskij. – 2-e izd., pererab. i dop. – M.: Statut, 2011. – 350 s.
4. Parechina S. G. Instytut prezidentsva: istorija i sovremennost' / Pod obshh. red. E. V. Matusевича. – Mn.: ISPI, 2003. – 163 s.
5. Saharov N. A. Instytut prezidentsva v sovremennom mire / N. A. Saharov. – M.: Juridicheskaja literatura, 1994. – 176 s.
6. Sovhyria O. V. Konstytutsiine pravo Ukrainy: navch. posibnyk / O. V. Sovhyria, N. H. Shuklina. – K.: Yurinkom Inter, 2007. – 632 s.
7. Chernilovskij Z. M. Instytut prezidentury v svete istoricheskogo opyta / Z. M. Chernilovskij // Sovetskoe gosudarstvo i pravo. – 1991. – №6. – S.110–116.
8. Chirkin V. E. Formy gosudarstva v burzhuaznyh stranah Latinskoj Ameriki / V. E. Chirkin, A. A. Tihonov, S. V. Rjabov. – M.: Nauka, 1982. – 193 s.

Voichuk A. Yu., postgraduate student of the Department of Political Science, Taras Shevchenko National University of Kyiv (Ukraine, Kyiv), alinavoychuk@ukr.net

The appearance and development of the institute of presidency

The institution of presidency is seen as an integral element of the political systems of most countries in the world. The causes that led to the appearance and then to the spread of the institution of presidency in the world. The stages of formation and development of the institute of presidency. The development of the institute of presidency is analyzed in foreign countries and in Ukraine as well.

Keywords: president, president's institute, institute of presidency.

* * *

УДК 321.323

Мордовець М. В.,
кандидат політичних наук, старший викладач
кафедри соціології, філософії і права,
Одеська національна академія харчових технологій
(Україна, Одеса), maria@avers.odessa.ua

КРИЗА ПОЛІТИЧНОЇ УЧАСТІ: АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ ПАРЛАМЕНТСЬКИХ ВИБОРІВ В УКРАЇНІ В 2012 Р. ТА 2014 Р.

Поставлено завдання на дослідити проблему політичної участі на основі вивчення результатів українських парламентських виборів 2012 р. і 2014 р. На основі теоретичного доробку Р. Далья виявлено, що в Україні політична участь громадян (громадське оспороювання та включеність громадян в політику) є деформованою. Аналіз позицій відомих українських політологів дозволив визначити роль, яку відіграють українські політичні партії відіграють в процесі реалізації політичної участі громадян. Висунуто ідею, що політичні процеси, що відбуваються в Україні, можуть вказувати на повернення до політичного режиму, який Р. Далья називається гегемонією. Автор обгрунтував висновок, що криза політичної участі обумовлена декількома основними факторами: 1) підвищенням рівня абсентизму; 2) низьким рівнем політичної культури громадян; 3) посттоталітарною ментальністю і споживацьким ставленням до влади; 4) маніпулятивними технологіями засобів масової інформації.

Ключові слова: парламентські вибори, політична участь, абсентизм, гегемонія.

Будь-яка наукова теорія лише до певної міри пояснює реальні процеси та явища, хоча наука намагається зробити існуючий зазор між теоретичними моделям та дійсністю якомога менше. Саме тому ми спостерігаємо постійний процес уточнення тих чи інших політичних теорій, виникнення нових теоретичних конструкцій, термінів тощо. Це твердження справедливе і по відношенню до проблеми участі населення в соціально-політичних процесах. Вона видається однією з найбільш актуальних проблем сучасної політології, так як ми спостерігаємо виникнення великої кількості гострих питань пов'язаних з подальшим розвитком демократичних суспільства; імплементацією демократичного досвіду в країнах, що трансформуються; виникнення неочікуваних суперечностей між інтересами громадян, громад та держав на пострадянському просторі і т.д. Теоретичне осмислення переходу посттоталітарних країн до демократичного устрою виступає актуальним викликом для сучасних вчених. Цей виклик набирає ще більшої гостроти за урахування тієї обставини, що не усяди даний перехід відбувається успішно. Україна в цьому ракурсі є чи не найбільш показовою. Не дивлячись на серйозний потенціал наша держава вже більше двадцяти років після колапсу комуністичної системи переживає серйозні труднощі перехідного періоду.

Політична участь громадян і груп служить єдиною основою суспільно-політичного розвитку суспільства, трансформації його з одного стану в інший. У зв'язку з цим важливим аспектом всієї концепції виявилось осмислення мотивації політичної участі громадян. Прихильники більшості сучасних концепцій політики, особливо тих, які прямо стверджують необхідність народовладдя в тих чи інших формах, виходять з того, що виконання громадянами функцій по управлінню справами суспільства і держави є єдино виправдана норма політичного життя. В цьому і полягає базовий, природний мотив політичної участі. Серед безпосередніх мотивів сучасна наука виділяє передумови у вигляді конкретної громадської середовища, створюваної політико-правовими, соціально-економічними, соціокультурними та іншими умовами